

Jacek Kulig

Kraków

INSTRUMENTARIUM ORGANOWE FILHARMONII IM. KAROLA SZYMANOWSKIEGO W KRAKOWIE (CZ. 1)

Tradycje budowania obiektów architektonicznych, projektowanych z przeznaczeniem dla koncertów orkiestr symfonicznych, sięgają drugiej połowy XIX wieku. Jednym z pierwszych tego typu budynków była nowa siedziba słynnej orkiestry lipskiej, już od 1781 roku koncertującej w Konzertsaal im Gewandhaus zu Leipzig, którą wzniesiono dla tego zespołu w latach 1880–1884. Powstał wówczas imponujący, piękny gmach z salą koncertową na 1700 miejsc, wyposażoną od początku w wielkie, liczące 54 głosy, organy koncertowe, wykonane przez firmę F./H. Walcker.

Nową siedzibę Filharmonii w Warszawie otwarto uroczystie w listopadzie 1901 roku. Tempo budowy było imponujące – fundamenty położono w maju 1900 roku. Również i w tym budynku, w wielkiej sali liczącej ponad 1600 miejsc, na estradzie stanęły 42-głosowe organy firmy Walcker.

Filharmonia w Krakowie została powołana w roku 1940, podczas niemieckiej okupacji miasta. Wiosną tego roku generalny gubernator Hans Frank sprowadził do Krakowa dyrygenta dr Hansa Rohra z Monachium, któremu 7 maja zlecił zorganizowanie w Krakowie orkiestry symfonicznej. Naboru instrumentalistów dokonywano w środowiskach muzycznych Krakowa, Katowic, Poznania i Warszawy. W Warszawie Hans Rohr spotkał się w kawiarni z grupą polskich muzyków, zainteresowanych ewentualną pracą w Krakowie. Zapewniał wówczas, że orkiestra będzie złożona wyłącznie z Polaków, jedynie koncertmistrem będzie muzyk niemiecki, natomiast repertuar nie będzie obejmował utworów, które mogłyby godzić w polską dumę narodową.

Pierwszy koncert nowo utworzonej orkiestry pod batutą Hansa Rohra odbył się 7 czerwca na dziedzińcu Collegium Maius. W programie były: *Symfonia Zegarowa* Haydna, *Symfonia Niedokończona* Schuberta oraz Webera uwertura do opery *Oberon*. Ponieważ występ ten okazał się sporym sukcesem,

obecny na koncercie gubernator wydał następnego dnia zarządzenie o utworzeniu stałej orkiestry symfonicznej. Zgodnie z tą decyzją budynek przy ul. Zwierzynieckiej, będący własnością krakowskiej Kurii Metropolitalnej, w którym od kilku lat funkcjonował w dużej sali (do września 1939 roku) kinoteatr „Świt”, stał się siedzibą nowo powołanej instytucji pod nazwą Filharmonia Generalnego Gubernatorstwa (Philharmonie des General Gouvernements) – Haus „Urania”.

Zanim jednak w przeznaczonej na koncerty sali kinoteatru rozpoczęły się próby, przez kilka letnich miesięcy przeprowadzano tam gruntowne prace remontowo-budowlane celem adaptacji i przebudowy estrady dla funkcjonowania 90-osobowej orkiestry. Wybudowano wówczas na zapleczu sceny specjalnie zaprojektowany akustyczny ekran (w formie muszli), wykonany z solidnych, drewnianych elementów oraz utworzono amfiteatralne podium, przystosowane specjalnie do pracy dużej orkiestry symfonicznej¹.

W tak przygotowanym wnętrzu zespół złożony z 80 muzyków z Krakowa, Warszawy, Poznania i Katowic przystąpił we wrześniu 1940 roku do intensywnych prób. 14 października 1940 roku odbył się oficjalny, inauguracyjny koncert. Jako koncertmistrz wystąpił skrzypek Fritz Sonnleitner (sprawdzony z Monachium – jedyny Niemiec w zespole), dyrygował dr Hans Rohr. Wykonano VIII symfonię Beethovena oraz I Symfonię Brahmsa. Sala była wypełniona do ostatniego miejsca, a aplauz publiczności – ogromny. Tak rozpoczął się w Krakowie pierwszy sezon koncertowy – wówczas pod adresem: Westring 34 – Haus „Urania”.

Podczas kolejnych pięciu sezonów działalności Filharmonii Generalnego Gubernatorstwa odbyło się ponad 200 koncertów symfonicznych. Były to występy afiszowane w języku niemieckim, ale dla Polaków drukowano ogłoszenia po polsku. Zespół pracował pod kierownictwem wybitnych dyrygentów, byli to: dr Hans Rohr, Rudolf Erb, Rudolf Hindemith, Hans Swarowsky.

Poziom artystyczny orkiestry był bardzo wysoki, gościnni dyrygenci oceniali zespół jako jeden z najlepszych w ówczesnej Europie.

Ostatnie koncerty zagrano w styczniu 1945 roku – 9 stycznia dla Niemców, 14 stycznia dla polskiej publiczności. 18 stycznia 1945 roku Kraków był wolny.

Muzycy krakowskiej orkiestry nie czekali długo na swój pierwszy występ po zakończonej okupacji – pamiętny koncert odbył się już 3 lutego 1945 roku o godz. 15.30. Zagrano *Odwieczne Pieśni* Karłowicza, *Koncert fortepianowy f-moll* Chopina oraz VI Symfonię h-moll *Patetyczną* Czajkowskiego. Jako pianista wystąpił Zbigniew Drzewiecki, a dyrygował Zygmunt Latoszewski, którego relację spisaną po latach warto przytoczyć:

¹ Należy podkreślić, że rozwiązanie to funkcjonowało z dobrym skutkiem w tej sali do końca lat 70. XX w.

*Orkiestra krakowskiej filharmonii w sierpniu 1945 r.
Archiwum krakowskiej filharmonii*

[...] chcieliśmy, aby był to koncert-manifestacja. [...] Był prawdziwie uroczysty. Orkiestra wystąpiła we frakach, estrada została pięknie udekorowana. Nad nią biały orzeł i narodowe flagi. Sala trzeszczała w szwach. Wszystkie miejsca stojące – wypełnione².

Trzeba pamiętać, że sala filharmoniczna nie była wówczas ogrzewana, a w lutym tamtego roku mróz do lekkich nie należał. Granie w takich warunkach łatwe nie było. Ale 10 lutego koncert został powtórzony przy pełnej sali, a następne występy odbywały się co tydzień!

Skomplikowaną problematykę funkcjonowania Filharmonii GG, którą autor próbuje w skrócony sposób przedstawić, bardzo obszernie ujmuje książka pt. *Muzyka w okupowanym Krakowie 1939–1945* autorstwa Stanisława Lachowicza, wydana przez Wydawnictwo Literackie (1988 – seria Cracoviana). W opracowaniu tym znajduje się wiele ciekawych, istotnych

² A. Woźniakowska, *75 lat Filharmonii im. Karola Szymanowskiego w Krakowie. 1945–2005*, Kraków 2020, s. 28.

szczegółów repertuarowych, które jednak nie świadczą o funkcjonowaniu w tamtym okresie na terenie sali instrumentu organowego. Pierwsza informacja o staraniach dyrekcji Filharmonii podjętych w celu pozyskania organów pojawia się dopiero pod koniec 1949 roku.

Natomiast od lutego 1945 roku krakowska orkiestra koncertuje nieprzerwanie w nowej rzeczywistości w dotychczasowej siedzibie, kontynuuje zatem swoją działalność jeszcze jako Filharmonia GG! Oficjalna likwidacja tego zespołu zarządzona została dopiero w dniu 31 marca przez ówczesnego dyrektora Departamentu Muzyki Ministerstwa Kultury Mieczysława Drobnera. Kolejnym zarządzeniem, od 1 kwietnia 1945 roku, ta sama orkiestra zaczęła funkcjonować w tej samej sali jako instytucja pod nazwą Państwowa Filharmonia w Krakowie. Pierwszym dyrygentem i dyrektorem zespołu mianowany został dr Zygmunt Latoszewski.

W dokumentach archiwalnych filharmonii znajduje się kosztorys na organy 27-głosowe, sporządzony z datą 2 listopada 1949 roku przez firmę Fabryka Organów Biernacki i S-ka w Krakowie, ul. Franciszkańska 4. Zaznaczono w nim, iż planuje się docelowo wybudować organy 44-głosowe (do celów koncertowych), których część stanowić będą projektowane organy 27-głosowe. W kolejnym 1950 roku, problem budowy organów pozostaje aktualny, czego dowodzi kolejny kosztorys sporządzony w sierpniu tego roku przez tę samą firmę. Po raz pierwszy pojawia się tam informacja o rozbudowie organów 10-głosowych na 27-głosowe o 2 manualach i pedale.

W tym miejscu natychmiast nasuwa się pytanie – czy świadczy to o tym, że w składzie instrumentarium filharmonii GG znajdowały się niewielkie organy 10-głosowe? Nie należy tego wykluczyć, biorąc na przykład pod uwagę fakt realizacji zamówienia dla tego zespołu kosztownego kompletu 8 nowych kontrabasów u renomowanego niemieckiego lutnika! Zakup kontrabasów to niewątpliwy dowód dbałości kierownictwa Filharmonii GG o wysoki standard wyposażenia orkiestrowego instrumentarium.

Działania zmierzające do wyposażenia filharmonii w organy były zasługą wicedyrektora Tadeusza Krzemińskiego oraz inicjatywą wybitnych organistów wirtuozów: Bronisława Rutkowskiego oraz Józefa Chwedczuka – profesorów Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Krakowie. Dyrekcja Filharmonii musiała pokonać bardzo wiele trudności natury biurokratycznej, a także przekonać władze polityczne o konieczności wyposażenia sali w „organy koncertowe”. Duże znaczenie miał również fakt funkcjonowania w Krakowie prywatnej firmy organmistrzowskiej, zarejestrowanej pod nazwą Fabryka Organów Biernacki i S-ka, legitymującej się długoletnią i cenioną działalnością w okresie przed 1939 rokiem.

Problem realizacji dla państwowej instytucji, jaką stanowiła Krakowska Filharmonia, zamówienia wykonywanego przez prywatną firmę, był w tamtym okresie niezwykle trudny z przyczyn natury politycznej i biurokratycznej. Wszelkiego rodzaju materiały, niezbędne do budowy organów,

musiała zamówić dla prywatnego wykonawcy instytucja zlecająca zamówienie. W archiwum filharmonii znajduje się mnóstwo korespondencji, świadczących o stoczonych przez dyrekcję „batalii” z wszechwładną biurokracją. Znajduje tam także adnotacja o wprowadzeniu budowy organów w ramy pamiętnego planu 6-letniego. Użyto również argumentu, że brak tego instrumentu spowoduje „niewykonanie planów repertuarowych krakowskiej filharmonii”.

20 września 1950 roku w kolejnym kosztorysie jest mowa o rozbudowie organów 10-głosowych do 30. głosów oraz występuje nowa pozycja: „szafa organowa z dekoracyjnymi piszczałkami”.

W następnych dniach dyrektor Tadeusz Krzemiński wysłał pismo do prof. Józefa Chwedczuka, prosząc o szczegółowe opracowanie dyspozycji. Umowa dotycząca wykonania organów dla PFK z firmą Biernacki została podpisana 27 września 1950 roku. Zostało użyte sformułowanie: „rozbudowa organów 10-głosowych na 30-głosowe”, termin realizacji określono na koniec 1951 roku. Datę 15.12.1950 roku nosi *Projekt organów koncertowych Państwowej Filharmonii w Krakowie* opracowany wspólnie przez prof. Józefa Chwedczuka i prof. Bronisława Rutkowskiego. Zaznaczono w nim, że projektowane organy należy budować w dwóch etapach: w pierwszym wykonać organy o 30. głosach realnych, w drugim etapie rozbudować je według zaprojektowanej dyspozycji.

ROK 1950 (15.12) – PROJEKT ORGANÓW KONCERTOWYCH PAŃSTWOWEJ FILHARMONII W KRAKOWIE

Opracowanie: prof. Józef Chwedczuk i prof. Bronisław Rutkowski

I. Organy o 60 głosach realnych, 3-manuałach i pedale.

Głosy II-go i III-go manuału w pudle ekspresyjnym.

Traktura elektropneumatyczna. Kontuar ruchomy (przesuwalny)

I Manual

1. Pryncypał	16'
2. Pryncypał	8'
3. Flet otwarty	8'
4. Gedekt miedziany	8'
5. Gemshorn	8'
6. Rurflet	4'
7. Nachthorn	4'
8. Oktawa	4'
9. Kwinta	2 2/3'
10. Superoktawa	2'

III Manual

1. Quintadena	16'
2. Flet koncertowy	8'
3. Flet szwajcarski	8'
4. Viola koncertowa	8'
5. Dolce	4'
6. Pryncypał	4'
7. Spitzflet	4'
8. Geigen-schwebung	4'
9. Nachthorn	2'
10. Tercja	1 3/5

11. Flachflote	2'	11. Kwinta	1 1/3'
12. Kornet	4 rz.	12. Weitpfeife	1'
13. Mixtura	7 rz.	13. Sesquialtera	2 rz.
13. Trompet	8'	14. Cymbel tercjowy	3 rz.
		15. Ranket 16'	
		16. Vox humana 8'	
		17. Śpiewny regal 4'	

II Manual

1. Gedekt	16'
2. Pryncypał	8'
3. Quintadena	8'
4. Śpiewny gedekt	8'
5. Salicet	8'
6. Blockflet	4'
7. Oktawa	4'
8. Rohrpfeife	2'
9. Nasard	2 2/3
10. Spitzkwinta	1 1/3
11. Sifflet	1
12. Szarf	3 rz.
13. Krumhorn	8
14. Szalamaja	8
15. Dulcian	16

Pedał

1. Kontrapryncypał	32'
2. Pryncypał	16'
3. Subbas	16'
4. Salicetbas	16'
5. Kwintbas	10 2/3
6 Gedakt	8'
7. Cello	8'
8. Oktawa	4'
9. Nachthorn	4
10. Szeroki pryncypał	2
11. Mixtura	4 rz.
12. Puzon	16
13. Trompet	8
14. Klarino	8

II. Projekt organów 30 głosowych o dwóch manualach i pedale, będących częścią wielkich organów 60-cio głosowych, stanowiących jednak samodzielną całość.

I Manual

1. Pryncypał	8
2. Flet otwarty	8'
3. Salicet	8'
4. Gedekt	8'
5. Rurflet	4'
6. Oktawa	4'
7. Kwinta	2 2/3
8. Superkwinta	2'
9. Mixtura	7 rz.

II Manual

1. Gedekt	16
2. Flet szwajcarski	8
3. Flet koncertowy	8'
4. Quintadena	8'
5. Dolce	4'
6. Blockflet	4'
7. Oktawa	4'
8. Rohrpfeife	2'
9. Nasard	2 2/3
10. Spitzquinta	1 1/3'
11. Tercja	1 3/5'
12. Cymbel tercjowy	3 rz.
13. Krumhorn	8'

Pedał

1. Pryncypałbas	16'
2. Subbas	16'
3. Kwintbas	10 2/3'
4. Gedekt	8'
5. Cello	8'
6. Nachtorn	4'
7. Oktawa	4'
8. Mixtura	4 rz.

Połączenia manualowe i pedałowe, 2 wolne kombinacje.

Stałe kombinacje: Piano, Forte, Tutti. Koło crescendowe. Automat pedałowy.

Tremolo II manualu. Głosy II man. w pud. ekspresyjnym.

Kraków, dn. 15 grudnia 1950 r.

Opracowali: Józef Chwedczuk

Prof. Państw. Wyższej Szkoły Muzycznej

Bronisław Rutkowski

Prof. Państw. Wyższej Szkoły Muzycznej

materiały

Pierwsze organy w krakowskiej filharmonii oraz zespoły orkiestry i chóru – rok 1952.

Archiwum krakowskiej filharmonii

Po podpisaniu umowy i otrzymaniu ww. projektów firma rozpoczęła konieczne działania stolarskie, organmistrzowskie i konstrukcyjne. Poszczególne elementy organów umieszczono z tyłu, tuż za ostatnią ścianą ekranu akustycznego, który został przecięty pionowo na dwie ruchome, symetryczne połowy, wyposażone od dołu w żelazne koła wprowadzone w szynowe prowadnice. Takie rozwiązanie umożliwiało przesuwanie po szynach obu tych elementów. W ten sposób – po rozsunięciu – ukazywał się front prospektu organowego (określony wg umowy jako „szafa organowa z dekoracyjnymi piszczałkami...”). Po zasunięciu, organy stawały się dla publiczności niewidoczne.

Tzw. stół gry systemu elektrycznego (czyli kontuar, zawierający klawiatury i przyrządy rejestrowe), przy którym zasiadał organista, ulokowano na podium orkiestry, po lewej stronie, w pobliżu wejścia na estradę – przy lewej kolumnie. Protokół odbioru nowego instrumentu organowego, datowany 14.12.1951 rok podpisali m.in. prof. Bronisław Rutkowski oraz inż. arch. Zbigniew Olczakowski, których pisemne, pozytywne opinie dołączono do protokołu. Uwagi architekta dotyczyły również ekranu akustycznego, zamontowanego jeszcze w 1940 roku³. Natomiast prof. Rutkowski podkreślał, że „rozbudowane organy są tylko częścią, wprawdzie stanowiących dla siebie już całość, [projektowanych – JK] wielkich organów o 60-ciu głosach, które brzmieniem swoim wypełnią salę Filharmonii...”.

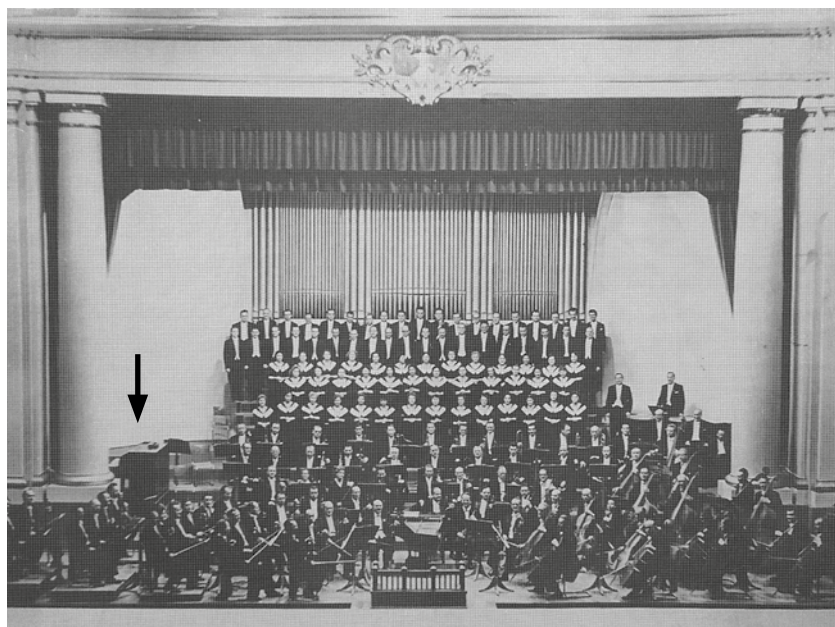
Organy zostały z tą samą datą wpisane do inwentarza „środków trwałych” pod nazwą: „Rozbudowane organy marki Berschdorf – Neisse”. Oznaczało to, że kontuar instrumentu sprowadzony został przez firmę Biernacki z terenów Ziem Odzyskanych⁴. Dyspozycja instrumentu była zgodna z drugim projektem dot. organów 30-głosowych.

Nowe organy użyto prawie natychmiast – jeszcze w listopadzie 1951 roku (przed oficjalnym odbiorem) odbyło się prawykonanie I Koncertu Organowego krakowskiego kompozytora Tadeusza Machla.

W kolejnych latach organy spełniały swoją rolę jako instrument stanowiący wzbogacenie brzmienia symfonicznej orkiestry, zgodnie z zapisami zawartymi w partyturach poszczególnych kompozycji. Pod koniec lat 50. XX wieku dyrekcja filharmonii podjęła jednak działania zmierzające do realizacji projektu I, czyli powiększenia instrumentu do 60 głosów a więc realizacji „organów koncertowych”. W tym celu ogłoszono w 1960 roku przetarg na wykonanie nowego, 3-manuałowego kontuaru. Jego rezultatem była realizacja zamówienia przez krakowską firmę Wacława Biernackiego – w październiku roku 1961 nowy kontuar został zainstalowany i podłączony do instrumentu filharmonicznego. W komisji odbioru uczestniczyli m.in.

³ „Względy architektoniczne nie zostały rozwiązane należycie, co w pewnym stopniu tłumaczy się trudnymi warunkami lokalnymi, zwłaszcza nieharmonizującą z wnętrzem Sali muszlą o wybitnie prowizorycznym charakterze”.

⁴ Firma Berschdorf, działająca w Nysie, była znaną „fabryką organów” na terenach Śląska.

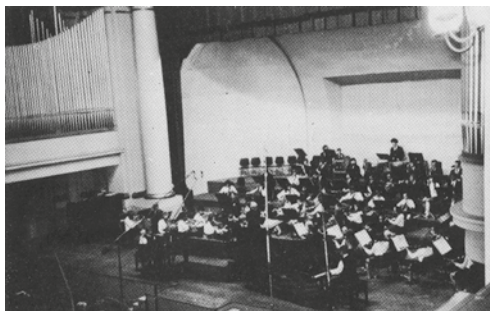
Ustawiony przy lewej kolumnie (zaznaczony strzałką) kontuar pierwszych 30-głosowych organów. Archiwum krakowskiej filharmonii

organiści: prof. Józef Chwedczuk oraz Jan Jargoń – asystent Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej w Krakowie, któremu w kolejnych latach zostanie powierzone zadanie opracowania koncepcji rozbudowy organów.

W archiwum filharmonii znajduje się obszerny, liczący 10 stron maszynopis sporządzony na zamówienie dyrekcji filharmonii przez doc. Jana Jargonia, zatytułowany Projekt i dokumentacja organów dla Sali koncertowej Państwowej Filharmonii im. Karola Szymanowskiego w Krakowie.

We wstępie autor przedstawia nowe usytuowanie organów: 60-głosowy instrument, wyposażony w wiatrownice systemu stożkowego będzie ulokowany w trzech częściach – dwie części na dwóch balkonach, specjalnie dobudowanych po lewej i prawej stronie nad estradą (wzdłuż ścian bocznych sali) oraz część 3, która zostanie umieszczona centralnie, pośrodku ekranu akustycznego, w specjalnej obudowie, zwanej szafą ekspresyjną. Oznaczało to rezygnację z dotychczasowego, jednolicie zespolonego instrumentu oraz likwidację prospektu organowego.

Prace organmistrzowskie przy budowie zaprojektowanych przez doc. Jana Jargonia organów realizowane były od 1965 roku przez pracowników krakowskiej firmy W. Biernackiego. W lutym 1966 roku filharmonia zorganizowała wspólnie z Katedrą Organów krakowskiej Państwowej Wyższej Szkoły Muzycznej pierwszy festiwal organowy – Dni Muzyki Organowej, w ramach

*Drugie organy w sali filharmonii („trzyczęściowe”).
Fotografia z początku lat 70. Archiwum krakowskiej
filharmonii*

którego zabrzmiały już nowe (choć jeszcze niedokończone) organy w sali filharmonii⁵. W następnych latach systematycznie uzupełniano brakujące komplety głosów labialnych, natomiast nadal brakowało kilku głosów języczkowych. W 1969 roku autor tego artykułu – wówczas dyplomant krakowskiej PWSM – miał okazję zagrać na tym instrumencie *Koncert organowy g-moll* Francisca

Poulenca z towarzyszeniem orkiestry krakowskiej Filharmonii pod batutą Renarda Czajkowskiego.

Ostateczna dyspozycja organów zrealizowanych do tego roku w sali filharmonii różniła się nieznacznie od projektu znanego z 1951 roku.

Dyspozycja organów w sali koncertowej filharmonii krakowskiej (1970 r.)

Manual I główny

1. Praestant	16'
2. Pryncypał	8'
3. Bourdon	8'
4. Gemshorn	8'
5. Dulcjana	8'
6. Oktawa	4'
7. Flet rurkowy	4'
8. Oktawa	2'
9. Kwinta	2 2/3'
10. Mixtura major	4-6 x
11. Mixtura minor	4 x
12. Cornet	4 x
13. Trompet	16'
14. Trompet	8'

Manual II pozytyw

1. Flet Kryty	8'
2. Kwintadena	8'
3. Dolce	8'
4. Pryncypał	4'
5. Flet blokowy	4'
6. Sesquialtera	2 x
7. Oktawa	2'
8. Flet kwintowy	1 1/3'
9. Oktawin	1'
10. Mixtura acuta	4 x
11. Cymbel	3 x
12. Regał	8'
13. Róg krzywy	8'
14. Szałamaja	8'
Tremolo	

⁵ Koncerty organowe G.F. Haendla grali: Józef Chwedczuk, Jan Jargoń, Leszek, Werner i Joachim Grubich, Koncert organowy J. Haydna wykonał organista z Rumunii – Helmut Plattner, słynny wirtuoz z Paryża Jean Guillou dokonał polskiego prawykonania Koncertu na organy i orkiestrę Marcela Dupre. Orkiestrą krakowskiej filharmonii dyrygował Henryk Czyż.

Manual III górny

(w szafie ekspresyjnej)

1. Kwintaton	16'
2. Pryncypał	8'
3. Flet rurkowy	8'
4. Salicional	8'
5. Oktawa	4'
6. Flet	4'
7. Nasard	2 2/3'
8. Kwarta	2 x
9. Róg nocny	2'
10. Tercja	1 3/5'
11. Septyma	1 1/7'
12. Piccolo	1'
13. Mixtura	4-6 x
14. Cymbel kwintowy	3 x
15. Fagot	16'
16. * Trąba	8'
17. * Vox humana	8'
18. * Regał	8'

Tremolo

Pedał

1. Pryncypałbas	16'
2. Salicet	16'
3. Subbas	16'
4. Kwinta	10 2/3'
5. Oktawbas	8'
6. Flet basowy	8'
7. Chorałbas	4'
8. Flet	4'
9. Oktawa fletowa	2'
10. Mixtura	4 x
11. * Sordun	32'
12. Puzon	16'
13. Bombarde	8'
14. Trąbka	4'

uwaga: głosy oznaczone * nie zostały
jeszcze w instrumencie zainstalowane.

materiały

Krakowski festiwal „Dni Muzyki Organowej” zainaugurowany w 1966 roku był kontynuowany w każdym kolejnym roku koncertowym. Do roku 1978, kiedy podjęto decyzję o budowie nowych organów, zleconą firmie VEB Potsdamer Shuke-Organbau, odbyło się 13 festiwali organowych.

Nie wszystkie recitale i koncerty organowe odbywały się w filharmonii, ponieważ znaczną ich część – ze względu na jakość instrumentu i kameralny charakter wnętrza – organizowano we „Floriance”, czyli auli PWSM im. Bronisława Rutkowskiego przy ul. Basztowej. Występowali organiści-wirtuozi polscy oraz liczni, wybitni muzycy-organiści z całej Europy.

Na decyzji o budowie nowych organów zaważyły jednoznacznie krytyczne opinie o „trzyczęściowym instrumencie” – okazało się, że ilość 60 głosów nie zdecydowała jednak o jakości filharmonicznych organów. Wybór renomowanej, niemieckiej firmy organmistrzowskiej (działającej w tzw. sektorze uspołecznionym) miał dać gwarancję realizacji instrumentu dobrze zaprojektowanego, wkomponowanego jednolicie w estradę filharmoniczną i dostosowanego do architektury sali.

Przeznaczone do sprzedaży 60-głosowe (?)⁶ organy filharmoniczne zostały zakupione przez parafię Najświętszego Serca Pana Jezusa w Nowym

⁶ Ostatecznie organy filharmoniczne 60 głosów nie miały, ponieważ oznaczonych w dyspozycji gwiazdką * 4 kompletów piszczałek nie zainstalowano.

Trzymanułowaty kontuar drugich organów, wykonany i zainstalowany w 1961 r. Fot. Marcin Augustyn

Targu. Demontażem zajmowali się pracownicy nieistniejącej już firmy W. Biernackiego – organmistrzowie Stanisław Ziaja i Eugeniusz Bałchan, którzy przed laty montowali instrument w sali filharmonicznej.

Chór organowy nowotarskiego kościoła farnego okazał się wystarczająco obszerny, aby krakowski instrument został tam odpowiednio i jednolicie, według organmistrzowskich reguł, zainstalowany (przez ww. fachowców).

Organy zabrzmiały po raz pierwszy podczas pasterki, 31 grudnia 1978 roku. Uroczystego poświęcenia dokonał ordynariusz krakowskiej diecezji arcybiskup Franciszek Macharski 28 stycznia 1979 roku.

Służą one teraz nowotarskim parafianom wspomagając liturgię. W okresie letnim organizowane są tam także koncerty muzyki organowej⁷.

Autor artykułu – Jacek Kulig – ponad 30 lat (od 1971) był organistą orkiestry krakowskiej filharmonii. W tym czasie – z powodu zbiegu różnych okoliczności – miał okazję grać na trzech różnych instrumentach, co normalnie nie zdarza się często w salach koncertowych. Pomysł opracowania tego tematu (w artykule dwuczęściowym) jest zatem uzasadniony specyficznymi warunkami, które spowodowały, że w tej samej sali podczas 70 lat były budowane cztery różne instrumenty organowe.

BIBLIOGRAFIA

S. Lachowicz, *Muzyka w okupowanym Krakowie 1939–1945*, Kraków 1988

A. Woźniakowska, *75 lat Filharmonii im. Karola Szymanowskiego w Krakowie. 1945–2005*, Kraków 2020

⁷ Jednym z organizatorów nowotarskich koncertów organowych jest **dr Marcin Augustyn**, któremu autor artykułu winien jest szczególną wdzięczność za udostępnienie licznych materiałów, zebranych przez Niego w archiwum krakowskiej filharmonii, dotyczących historii budowy pierwszych organów w sali koncertowej.